

אלה רישוי

פסח בחוקות

202

יזמא חד הוה קא פרו ר' יוחנן בירדנא חזייה ריש לקיש
 ושור לירדנא אבתריה אמר ליה חילך לאורייתא אמר ליה שופך לנשי א"ל אי
 הדרת בך ויהבנא לך אחתי דשפירא מינאי קביל עליה בעי למיחדר לאחוי מאניו ולא מצו הדר אקרייה ואחתייה
 ושוייה נברא רבא יזמא חד הוה מפלגי בי מדרשא ר' הסיף והסבין והפניון והרומת ומגל יד ומגל קציר מאימתי
 מקבלין מומאה משעת נמד מלאבתן ומאימתי נמד מלאבתן רבי יוחנן אמר משיצטרפס בכבשן ריש לקיש אמר
 משיצטרפון במים א"ל לסטאה בלסטיותה דע אמר ליה ומאי אדנת לי התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי אמר
 ליה אדנאי לך דאקבונך תרח כנפי השכינה חלש דעתיה דרבי יוחנן חלש ריש לקיש אחאי אחתייה
 קא בכיא אמריה ליה עשה בשביל בני אמר לה עובה יתומך אני אחיה עשה בשביל אלמנותי אמר לה
 ואלמנותך עלי חבסו נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא אמרו רבנן מאן
 לזיל ליתביה לדעתיה גזיל רבי אלעזר בן פדת דמחרדין שמעתתיה אול יתיב קמיה כל מילתא ודוה אמר
 רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך אמר אה נבר לקישא בר לקישא כי הוה אמנא מילתא הוה מקיש
 לי עשרין וארבע קשייהא ומפריקא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת
 תניא דמסייע לך אפר לא ידענא דשפר קאמינא הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר הויכא
 את בר לקישא הויכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה

1
17
30
א"ל (1)

(2) א"ל 31

אם בחקתי תלכו (כו. ג)

פירש רש"י מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בחורה.

1 בכ"מ (פד) דלאחר שריש לקיש נפטר לא נחה דעתו של רבי יוחנן
 ושלחו לו חכמים את ר"א בן פדת תחת ריש לקיש שיתנחם בו ר"י. ועל
 כל מילתא דאמר רבי יוחנן היה ר"א אומר תניא דמסייע לך. ולא היה בזה
 כדי לנחם את ר"י. אדרבא. היה מצטער. שריש לקיש היה מקשה עליו
 כ"ד קשיות והיה מתרצם ורווחא שמעתתא. ור"א אומר תניא דמסייע לך.
 אנא לא ידענא דשפיר קאמינא. והיה הולך רבי יוחנן וקורע מלבושיו
 ובוכה ואומר הויכא את בר לקישא. והיה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה.
 בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

דברי הגמרא כאן מאירים בדרך לימוד התורה אצל חז"ל. שלא היה
 עיקר לימודם כדי לחדש חידושים ולמצוא לדברים אסמכתא. אלא כל
 מגמתם היה ללמוד הדברים ולהשיג האמת. שיהיו ברורים מחוורים
 ואמיניים בתכלית. והיו מהפכים כדבריהם וכוחנים היטב לרע שהצליחו
 לכוון לאמיתת של תורה. ור"י מצא ספוק בריש לקיש שקשיותיו היו
 מלבנות ומצרפות את הענין עד תום. ומשנסתלק ריש לקיש היה ר"י ירא
 שמא חורתו לא כרוה דיה. ולא מצא נחת וספוק בלימודו עד דשף דעתו
 מיניה.

ולימוד מוסר הוא לנו להתיגע ולעמול בתורה. היינו שחא חמדי
 מטרת לימודיה להשיג האמת. וכר"י שגם בימי זקנותו (י"א שנפטר בן די
 מאות שנה) למר בזה האופן. ותהא שמחתו של בן ישיבה גדולה יותר
 כשידחו חידושי ממה שמעמידים אותם. שתורתנו תורת אמת היא ודוקא
 בעמל וביגיעה יכולים לרדת לעומקה.

נפש עמל עמלה לו

האדם העמל בדבר מסוים, כמדת עמלו מתקשר הוא אליו. ואהבתו
 לדבר זה מתגברת ותולדת עם הגברת היגיעה. אנו רואים כי אדם
 שעמל לנצח עץ וטורת בגידולו. נקשר אליו עד שמתחיל לאהוב אותו.
 כי על ידי שהשקיע בו את כחותיו ועמל בו. ראה הוא בעץ חלק מעצמו.
 מהאני שלו. ולכן מקושר אליו. ומשום כך מרבה הוא לספחו ולפיתו
 כדי שחפץ שלו יראה נאה. יסוד זה הורגנו חז"ל (בבא מציעא ל"ח.) :
 אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חברו. וביאר שם רש"י : חביבה
 עליו על ידי שעמל בהן. וכו'. הרי מסודש כדברינו. שעל ידי העמל
 הדבר מתחבב על האדם. (עי' כרך א' בקונטרס החסד פרק ד'. שם מבואר
 שאהבה היא תולדת נתינה).

(3) אמת
אליהו
מ"ג

עמלה של תורה

אם בדבר גשמי כך. בדבר רוחני על אחת כמה וכמה. ככל שעמל אדם
 יותר לזכות במעלה רוחנית. דבק הוא יותר במעלה זאת. עד שהותכת להיות
 קנין בנפשו.
 שנינו בגמרא : אמר רבא : בתחילה נקראת (התורה) על שמו של
 הקב"ה. ולבסוף נקראת על שמו שנאמר -- בתורת ה' תפצה.
 ובתורתו יהגה יומם ולילה (עבודה זרה י"ט). וביאר שם רש"י :
 וכו' וכו' וכו' חז"ל מגלים לנו שאם

אדם טורח בלמדו, והוגה בתורה יומם ולילה, נעשית התורה קנין בנפשו, עד שממלאת את כל חוכן חיו, ולכן נקראת על שמו, כי שם מצין את התוכן הרוחני כידוע.

על תחילת ברכות התורה, אם בחקותי הלכו פירש רש"י: יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי הלכו — שתהיו עמלים בתורה, ע"ש. בכך פותחת התורה את פרשת הברכות, כיון שכל הברכות מותנות בקנין התורה, והרי התורה נעשית קנין בנפש האדם רק על ידי עמלה של תורה.

(4) pe

וכן על פתיחת התוכחה פירש רש"י: ואם לא תשמעו לי — לתיות עמלים בתורה וכו' ע"ש. חסרון העמל גודר אחריו את נפילת שבעת המדרגות, עד לדיחיה התחתונה (כמפורש שם ברש"י פסוק ט"ז ד"ה להפרכם, ע"ש). כי על ידי חסרון העמל מתרופף אצל אדם קנין התורה, והתורה יוצאת מלבו חיה, וזה שורש לכל התוצאות החמורות המזכורות בתוכחה.

ועיין בס"ז א"ח על דיני ברכת התורה (סימן מ"ז סעיף א'), שמבאר את אמרו רז"ל שבית המקדש השני נחרב על שלא ברכו בתורה תחילה, ודרשו זאת מהפסוק, על מה אבדה הארץ וכו' על עונם את תורתו ולא הלכו בה' — שלא ברכו בתורה תחילה, וזה לשון הט"ז:

...סילוק התורה לפי שלא הלכו בה, שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות ס"ג:), דהיינו שעוסקים בעמל ומשא ומתן של תורה, כמו שנאמר על בחקותי הלכו — על מנת שתהיו עמלים בתורה, מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מהרד עונג ואינם יגעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם... וזה שלא ברכו בתורה תחילה, כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה — דרך טורה דוקא, עכ"ל, ע"ש.

עבודתנו היא איפוא לעמול בתורה בדרך עסק וטורה, ועל ידי זה נהיה דבקים בתורה, והיא תתקיים בנו ותהפך קנין בנפשנו.

עמלם של מצוות

כמו כן, בקנין מעלת המצוות זוכים על ידי מסירות ועמל, אמרו רז"ל: יפה פעם אחת בצער ממאה פעמים בלא צער, וביאר אאמ"ר זצ"ל, שזה נאמר אפילו על צער כל שהוא, כי בשמים מתחשבים אפילו עם הצער הכי קטן, כאמרם (ערכין ט"ז:): עד היכן תכלית יסוריו... אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש, ועלו בידו שחיים, לכן גם על צער קטן נאמר:

ששכר המצוה הוא פי מאה משכר מצוה זו כשהיא נעשית בלי צער כלל, ואם יתוסף מעט צער נוסף בעשיית המצוה, יכפל השכר שוב פי מאה (בסך הכל פי רבבה), כי הרי חשבון זה נאמר על כל דרגה ודרגה של צער, כך שכל צער גדול יותר מכפיל את השכר פי מאה משכר המצוה המגיע על ידי צער קטן ממנו במקצת, מאחר שכלפי הדרגה הגדולה נחשבת הקטנה הימנה כמו שלא בצער, נמצא לפי חשבון זה, שערך המצוה כשמצטער בקיומה יכול להיות גדול אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים מערך אותה המצוה הנעשית בלי צער.

הכלל הוא, שהעושה את המצוה בצער ובעמל, על ידי זה נעשה יקרה לו מאד, ודבק ומתקשר יותר אל המצוה, ומתרבה קנינו בנ"גלתה; וכבר ביארנו לעיל, כי כל עמל מרבה את הזיקה של האדם לדבר שעמל בו, וזה ביאור אמרו רז"ל: לפום צערא אגרא (אבות סוף פ"ה) — השכר גדל לפי מה שגדל צער ועמל המצוה, כי הרי שכר מצוה הוא השפע הרוחני המיוחד של כל מצוה ומצוה שזוכה בו האדם על ידי עשייתה, כך ביאר הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל את מאמר רז"ל, שכר מצוה מצוה (ע"י ריש סי' רוח חיים) שהמצוה עצמה היא השכר, אם כן, הגדלת הדבקות במצוה ורכיב הקנין בה על ידי הצער והעמל הוא ריבוי השכר!

העמל לעבירה

יסוד זה נאמר גם לגבי עבירות. בכל העבירות מצויים אנו לסבול את היסורים הקשים ביותר, עד למסירת נפש, ולא עד בכלל. חוץ משלש העבירות – עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שעליהן מצוים למסור את הנפש כדי שלא לעבור עליהן ח"ו. אם מעמידים אדם בנסיון לסבול כל יסורי איוב במשך כל ימי חייו כדי שלא לעבור עבירה, הוא אינו עומד בנסיון קשה זה, ודאי שיסוריו עונשו יעלו על יסורים אלה שהיה צריך לעמוד בהם. ומי שמתנסה ביסורים יותר קלים, ולמדת זאת אינו עומד בנסיון, הרי יחמר דינו ויוכבד עונשו. כי הכלל הוא שכל הקלה ביסורי הנסיון מגדילה ומכפילה את העונש. כאמרם רז"ל (מנחות מ"ג): „גדול עונשו של לבן מעונשו של הכלתו“ (כי יותר קשה למצוא ציצית של תכלת). אם כן נוכל לדמות לעצמנו מקצת מן המקצת את חומרת העונש המגיע לעובר עבירה בלי כל נסיון של צער. (חשבון זה מובא בשם הגר"ם זצ"ל, ועי' „אורי ישראל“, מכתב ח').

pe (5)

אכן בשתאדם גם משתדל ועמל לעבור עבירה, על ידי זה מתקשר הוא יותר אל הטומאה ר"ל ומאחר ששכר עבירה עבירה, כלומר טומאת העבירה שנדבקה בו היא היא העונש (כביאור הגר"ח מוהלוצ'ין זצ"ל).

לכן כל הוספה של עמל מכפילה את העונש, כי הרי העמל למען העבירה מנביר את הקשר עם טומאת העבירה שמלפפת אותו ומתדבקת אליו. ככל שאדם עמל יותר לבצע כסף ולמילוי תאוותיו – נעשה הוא גשמי וארצי יותר, כי האדם מציאותו דבקה בדבר ששואף אליו. ולעומת זה, ככל שאדם עמל יותר לרוחניות – הופך הוא לרוחני ומקודש יותר. ואיתא בספרים הקדושים, שבלעם ועמלק היו שקועים בעמל וטומאה. אולם על ישראל אמר בלעם: „לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל“ (במדבר כ"ג, כ"א) – שלא ראה עמל וטומאה בישראל (עי' תרגום אונקלוס – ואף לא עבדי לאות שקר בישראל").

עלייה על ידי עמל

החברה גילתה לנו שעלייה אפשרית רק על ידי עמל. הקב"ה הראה ליעקב אבינו בחלומו את מראה הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כדי ללמד שאי אפשר לעלות לרום המעלה בבת אחת, כיון שלא יהיה קיום לעלייה כזו. אלא צריך לעלות דרגה אחר דרגה על ידי שמתגברים על כל שלב ושלב של הסולם. השלבים הם העכובים והקשיים שבכל דרגה, ורק על ידי שעמלים להתגבר על הקשיים והעיכובים, נעשית המדרגה קנין בנפש, ואפשר לעלות למדרגה הבאה. „נפש עמל עמלה לו“ (משלי ס"ז, כ"ז) – דרך העמל היא דרך קנין המדרגות.

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק

ואף את בריתי אברהם אזכר (כו, מג).

בפסוק זה - אמר המגיד מדובנא - יש לי שתי קושיות: מדוע מופיע פסוק זה באמצע פסוקי התוכחה? ומדוע נכתבו האבות בסדר הפוך: יעקב, ואחריו יצחק ואחריו אברהם?

(6) וקרא
של
על

אולם - אמר המגיד - אפשר לתרץ את שתי הקושיות במשל אחד: שני אנשים הובאו לפני השופט לדין בעוון גניבה. לשאלת השופט אמר הראשון את שמו ואת שם אביו.

מכיר אני - אמר השופט - גם את אביך, היה הוא גנב כמותך, ולא פעם הובא לפני לדין. גוזר אני עליך עונש מאסר של שלש שנים.

הובא השני ואף הוא נתבקש לומר את שמו ושם אביו.

גם את אביך - אמר השופט - מכיר אני, היה הוא רב גדול וצדיק, גוזר אני עליך ארבע שנים מאסר.

מדוע - שאל האסיר השני את השופט - אתה מחמיר בענשי יותר מאשר עם חברי?

חבדך - השיב השופט - בא מבית גנבים, וזה החינוך שקיבל שם. אולם אתה, שבאת מבית רבנים, מגיע לך עונש גדול יותר, שהרי לא זה החינוך שקיבלת שם...

קם הקטיגור ואמר: כבוד השופט, לדעתי מגיע לו עונש גדול אף יותר ממה שפסקת לו, מפני שגם סבו היה רב גדול, וגם אבי סבו היה רב ידוע.

כן הוא גם כאן - סיים המגיד - פסוק זה בא באמצע פסוקי התוכחה, כי גם פסוק זה הוא חלק מהתוכחה לבני ישראל. איך יכלו בני ישראל לחטוא כאשר הם באים מזרעו של יעקב? ולא רק בניו של יעקב הם, אלא גם נכדי אביו

יצחק, ולא רק אביו אלא גם סבו אברהם. שושלת כה מפוארת - ובכל זאת חטאו? על חטא כזה מגיע עונש כבד!

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר (ט, מ).

מדוע - שאל הצדיק רבי שמעלקא מניקלשבורג - נכתבו האבות בסדר הפוך: יעקב, ואחריו יצחק ואחריו אברהם?

אלא - השיב הצדיק - אמרו חז"ל במסכת אבות (פרק א): "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

כל אחד מהאבות הקדושים הצטיין במידה מיוחדת:

יעקב אבינו, איש תם יושב אהלים, אשר למד בבית מדרשם של שם ועבר - מסמל את התורה.

יצחק אבינו, אשר נעקד על גבי המזבח - מסמל את העבודה.

אברהם אבינו, בהכנסת האורחים שלו - מסמל את גמילות החסדים.

סדר הפסוק בשמות האבות: יעקב, יצחק, ואברהם, כסדר הדברים עליהם עומד העולם: תורה, עבודה וגמילות חסדים.

(8) כה'לן כו' ✓

והכלל כי בהיות ישראל

שלמים והם רבים⁶⁶ לא יתנהג ענינם בטבע כלל⁶⁷ לא בגופם ולא בארצם לא בכללם

לא ביחיד מהם. כי יברך השם לחמם ומימם ויסיך מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרפוא

ולהשתמר⁶⁸ בדרך מדרכי הרפואות כלל כמו שאמר⁶⁹ כי אני ה' רופאך וכן היו הצדיקים

עושים בזמן הגבואה גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים⁷⁰ כענין

חוקיהו⁷¹ בחלותו⁷². ואמר הכתוב⁷³ גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, ואלו היה

דבר הרופאים נהוג⁷⁴ בהם מה טעם שיוכיר הרופאים אין. האשם רק בעבור שלא דרש

השם, אבל הוא כאשר יאמר אדם לא אכל פלוני⁷⁵ מצה בתג המצות כי אם חמץ. אבל

חדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם אחד

שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך⁷⁶. והרופאים אין מעשיהם

רק על המאכל המשקה לתהיר ממנו ולצוות עליו, וכך אמרו כל עשרין וחרתינן שנין⁷⁷

דמלך רבה רב יוסף⁷⁸ אפילו אומנא לביתיה לא קרא. המשל להם⁷⁹ תרעא דלא⁸⁰ פתיח

למצותא⁸¹ פתיח לאסיא. והוא מאמרם⁸² שאין דרכם של בני אדם ברפואות⁸³ אלא שנהגו.

אלו⁸⁴ לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו, ויתרפא ברצון

ה', אבל הם נתגו ברפואות והשם הגיחם למקרי⁸⁵ הטבעים. וזו היא כונתם באמרם⁸⁶ ורפא

ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות אלא

כיון שחלה החולה וכו' להתרפאות. כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדה השם⁸⁷ שתלקס⁸⁸

בחיים⁸⁹. אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו⁹⁰, לא מפני חשש שמא ימות בידו אחר

שהוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשר⁹¹, שכבר

נתגו, וצל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרופ⁹² יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמך דיניה על הנסים כאשר אמרה, כי לא יחיל אביון מקרב הארץ⁹³, מדעתו שכן יהיה, אבל ברצות השם דרכי איש⁹⁴ אין לו עסק ברופאים:

7
pe

6

21

4

(9) י"א ז' כ"א

(10) 3 2 1

דכריהם תמוהים, שהרי מבואר בדברי הראשונים הנ"ל שבמקום סכנה אמור לחולה להחמיר על עצמו ולהתענות ביום הכפורים, וכן מבואר בשו"ת הרדב"ז ח"ג (סי' תמד), שחלילה לחולה להחמיר על עצמו להתענות ביום הכפורים, אם הרופאים חוששים שיבוא לידי ספק סכנה על ידי כך, ושהמתמיר על עצמו הרי הוא מתחייב בנפשו, כמו שכתוב: "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש" ע"ש. ומה שחסמתך באבני נזר על דברי הרמב"ן בפר' בחקותי, באמת שנים חרמב"ן מודה שבזמן הזה שנמתם כל חזון, והסתיימה ונפסקה הנבואה בישראל, מחוייבים להתנהג על פי עצת הרופאים, וכמבואר ביומא (פג.) שאם הרופא אומר צריך החולה לאכול ביום הכפורים, והחולה אומר שאינו צריך, שומעים לרופא, ומאכילים אותו. וכ"כ הרמב"ן בתורת האדם (דף ז ע"ד). וכן פסקו הרמב"ם (פרק ב מהל' שביתת עשור הלכה ח.) והסוד והשלחן ערוך (סי' תריח סעיף א.) ואפילו אם החולה יש לו מחלה פנימית, שומעים לדברי הרופא, ופחללים עליו שבת ויום הכפורים, ואסור לחולה להחמיר על עצמו. ואפילו אם היה רבי אברהם אבן עזרא חולק על זה, בודאי שאין לסמוך עליו נגד דעת כל רבותינו הפוסקים. (וכמ"ש בשו"ת התשב"ץ ח"א סי' נא, שאין לסמוך על דברי רבי אברהם אבן עזרא נגד דעת הפוסקים.) וע' בספר חובת הלבבות (שער הכטחון שער ד.) שאסור לסמוך על הנס בזה, שמא אינו ראוי לקעשות לו נס, ונמצא מתחייב בנפשו, ואפילו אם עושים לו נס, מנכים לו מזכותיו. (וכמ"ש בשבת לכ.) לפיכך צריך להתנהג בזה ע"פ דרך הטבע. ע"כ. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סוף פ"ד דפסחים), שאם לא יתעסק החולה בדרכי הרפואה ע"פ דרך הטבע, סופו למות מאותו חולי, מה שלא נגזר עליו באותו פרק שחלה, ודומה לנכנס באש יוקדת, שכודאי אש אוכלתו ומת בלא עתה, ונמצא מתחייב בנפשו, ודברים כרוכים הם, לא יכחישים זולתי הנפתל והעקש.

והיה ערפך המשים שקל כפף [כו ג]. ענין ערכין שהוא דבר קצוב וענין דמים שהוא כפי השמיו [מגילה כו ב]. נראה דהורגו בזה שיש מדרגה הקבועה לאדם ריש מדרגה שכל אחד מגיע אליה בעמלו ובמעשיו, או גרולה מחקבועה או ח"ו גרועה, למדרגה הקבועה יכול כל אדם להשיג בקלות, אבל מחייב הוא להשיג יותר ויותר אף שצריך לעמול ע"ז הרבה, וכמאמרם [חגיגה ט ב] אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד, ואם ח"ו נפחת למדרגה עונשו גדול יותר מכפי שלא הגיע למדרגה הגדולה מהקבועה. ודרך זה צריך אדם לידע בלמדו עם תלמידים להבין מדרגתם ע"י כשרונותיהם מה שנקל להשיג בלמדו אתם, ואח"כ ישתדל להביאם אל מדרגה גבוהה יותר יותר.

(11) כ"א נס גזולה ע"ה

א רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות צדיק ורשע כידו. ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע ורשע כידו. הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע. כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין שהוא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הישר והעושה כל מה שהוא תפץ ואין מי שיעכב כידו מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא מן ישלח ידו: ב אל יכבד במחשבתך דבר את שאנשים משמע אומרים ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה נזר על האדם שיתחלה ברייתו לרעה צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם רואי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חם או [א] סכל או רשע או אכזרי או כלי או שוע וכן שאר כל הדעות. ואין לו מי שיכפוד ולא נזר עליו ולא מי שכושכו לאחד משני דרכי האל הוא מעצמו ומדעתו נטה לאי זו דרך שרצה. הוא שירמיתו אמר מפי עלין לא תצא ורעות הטוב. כלומר תבורא נזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע. וכיון שכן הוא נמצא זה תורטא הוא המסיד את עצמו. ולפיכך לו לכבד ולקונן על המאוי ועל מה שעשה לנפשו ונמלה רעה. הוא שכתוב ארדיו מה יתאנן אדם די וגי'. וחזר ואמר ורשיתו כידו ומדעתו עשיתו כל הרעות ראי לנו לחזור בתשובה ולעווב רשענו שרשית עתה כידו היא שכתוב ונתת נחמה דרכינו ונתקרת עשיתו כל הרעות ראי לנו לחזור בתשובה ולעווב רשענו שרשית עתה כידו היא שכתוב ונתת נחמה את רחמים. וכתיב ראה אבני נזר לפניכם היום. כלומר שרשית בידיכם וכל שרשית האדם לעשות כמעשה בני האדם עשה בן טובים בן רעים. ומפי זה הענין נאמר כי יתן הדין לבנים זה להם. כלומר שאין תבורא כופת בני האדם ולא נזר עליהם לעשות מיכה או רעה אלא הכל מסור להם.

(12) ח"א

1 | תהיה בקדשתה לעולם, ולא נחשב להפקיעה מקדשתה ולהחליפה בבהמה אחרת, ואם יוציא הדבר מפיו שתהפך מחשבתו וכל מעשהו ותהינה שתייה קדש, כי הוא בא במעשיו להפקיע קדשה, ותהיה להפך, שתהפשמ יותר ותתפשט הכל

1 | משרשי המצוה שרצה השם ברוך הוא להמיל מורא בלב בני אדם בכל עניני הקדש, וכמו שכתבתי בבגין הבית הקדוש וכליו בסדר ויקחו לי תרומה ומצוה (זה) במצוה זו, שם תראה על צד הפשט בנותנו בחקר הגדול הראוי לנו לנהג בקדש, ועל פן כדי לקבוע בלבנו מוראת ענין הקדש צוה הכתוב לכל נשנה הדברים, אלא מכיון שנתקדשה הבהמה

הכתוב והיה הוא ותמותו יהיה קדש כענין שאמר ואם המקדש ינאל את ביתו ויסף המישית כסף עוכך עליו. ידה תורה לטוף מחשבת האדם וקצת יצור הרע שסבעו של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממנו. ואע"פ עונד הקדש אפשר שחזר בו ונתחם ויפדה כפחות משדו. אמרה תורה אם פדה לצמצו יוסיף חומש: וכן אם הקדש כהמה קדושת הגוף, שמא יחזר וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפה כפחותה ממנה ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף הישר ואמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף וקנסו אם החליף, ואמר היה הוא ותמותו קדש: וכל אלו הדברים כדי לבנו יצור ולחזק דעותיו. ורוב דיני תורה אינן אלא עצות מרתוק מה העצה לתקן הרעות ולישר כל המעשים. וכן הוא אומר הלא כתבתי לך שלשים כמעצות הרעת לחזק קשט אמרי אמה להשיב אמרים אמת: לשולחיד:

(13) כ"א נס

6/7

(5)

Any tithe of cattle or of sheep, any that passes under the staff, the tenth one shall be holy to Hashem. (27:32)

The *mishnah* in *Bechoros* (9:7) describes the procedure for tithing new born animals; the entire flock of animals born during the past season is put into a corral. A narrow opening is made to assure that the animals can only be counted one at a time. Then the owner begins to count them with a staff: One, two, three, four, five, six, seven, eight, nine. The animal which exits tenth is marked with a red dye and the owner announces, "This one is *maaser*."

This procedure is followed whether one has ten new animals or ten thousand. The flock is lined up and tallied in this time-consuming manner. Couldn't a more efficient way be found to calculate the *maaser*? This question was posed by Rabbi Eliezer Gordon, Rosh Yeshivah of Telshe in Lithuania. On a fundraising mission, he once approached a wealthy industrialist seeking a sizeable donation for his yeshivah. The man gasped in disbelief when Rabbi Gordon asked for a five hundred ruble donation. "Rebbe, do you know how much five hundred rubles is? I can give you fifty rubles or maybe even one hundred. But five hundred? How can you request so much?" asked the man, obviously in distress.

Rabbi Gordon replied, "Are you familiar with the procedure of taking *maaser* from new born animals?"

"Surely, *rebbe*," he answered.

"Listen, you're a businessman," said Rabbi Gordon. "Wouldn't it have been more efficient to first count all the animals and then deduct one tenth of them for *maaser*? Why does the Torah require the owner to count them one at a time? It could take a large flock owner many hours to tithe the thousands of new born animals he has. Isn't it the height of inefficiency to do it in such a drawn-out manner?"

The rich man was at a loss to answer this obvious question.

Rabbi Gordon replied, "Let me explain it to you. If the Torah would tell a wealthy Jew to add up all his animals and then remove 10% of them, the person would be hard pressed to comply. Therefore, the Torah prescribes the method of counting one's flock. 'One for me, two for me, three for me, four for me... eight for me, nine for me... and one for Hashem.' The same procedure starts again. 'One for me, two for me... nine for me... and one for Hashem.' After a while, the owner will even feel a bit ashamed at taking so much for himself and giving so little to Hashem. That will motivate him to separate the *maaser* with a joyful heart, in gratitude for how much he himself has. This psychological insight will make it easier for the person to willingly fulfill his obligation. My friend, Hashem has blessed you with great wealth. Among your many assets are factories, real estate, and shipping lines. Look how much you have. So why can't you give 500 rubles back to Hashem?"

There are people who find it difficult to be charitable and share their good fortune with the needy. By contemplating the many blessings that they have, it wouldn't be so hard for them to part with some of these blessings to help the less fortunate.

(14)

Rav Pam

(6)